

Brunfels: Kreuterbuch, 1535, Scabiosz.

Scabiosz.

Von dem Nammen dīes krauts.
Hye môcht ich wol ein gelerten artzet hôten,
wie er dīem kraut ein nammen wolte geben
up dem Dioscotide. Herm. Barbarus ist nit
übel dotan, und verwürfft auch nit
sonderlich die opinion deren, so es deüten
uff das capitel Stebe.und beschteibt es uff
dīe weip. Das es habe ein blatt dem wylden
senff gleich, horecht, doch on stechen, mitt
einer hymmelfärbigen blūmen.up welchen
kraut man bepem macht. Etlich der Alten
nennen es Psoram. Dīes alles gib ich den
gelerten zū bedencken.

Sein Statt.
Wechpt gern uff den feuchten matten, und
zwot in allen matten.

Sein Geschlecht.
Hieronymus von Braunschweigk, setzt dīes
krauts zweyerley geschlecht, grossz, und
klein. Die grossz mit grosszen zerschnittenen
blätteren wie der Wegweip.und die klein, mit
kleinen zerschnittenen blätteren wie der
Harstrang.

Sein Zeit zū sammeln.
Die best zeit seiner sammlung und
distillyerung ist am end des Meyens,
nâmmlichen die mit den kleinen blätteren,

Scabiosa. (Knautia arvensis)

Van de namen van dit kruid.
Hier mocht ik wel een geleerde arts horen
hoe hij dit kruid een naam wil geven uit
Dioscorides. Hermolaus Barbarus is niet
slecht daaraan en verwerpt ook niet
bijzonder de opinie van diegenen zo het
aanduiden op dat kapittel Stebe en beschrijft
het op deze wijze. Dat het heeft een blad de
wilde mosterd gelijk, haarachtig, doch
zonder steken, met een hemelkleurige bloem
uit welke kruid men bezems maakt. Ettelijke
der ouden noemen het Psoram. Dit alles geef
ik de geleerden te bedenken.

Zijn plaats.
Groeit graag op de vochtige weiden en zeker
in alle weiden.

Zijn geslacht.
Hiëronymus van Braunschweig zet dit kruid
tweevormig geslachten, groot en klein. De
grote met grote ingesneden bladeren zoals
de witlof en de kleine met kleine ingesneden
bladeren zoals de haarstreng.

Zijn tijd te verzamelen.
De beste tijd van zijn verzamelen en
distilleren is aan eind van mei, namelijk die
met de kleine bladeren zoals keker.

wie Zyperling.

Krâfft und artzneyung.

Alle krâfft und artzneyen so zûgeben werden dem Abbissz, werden auch zûgeben der Scabiosen, und seind nâmmlichen dipe.

Das ein decoction, oder sunst wasszer von dipem kraut, ist gûtz für das stechen umb die brust. (xlviij) [59]

Für Brustgeschwâr, und Apostemen.

Für carbunckel, oder pestilenz blateren.

Für den Hûsten.

Für wunden zû heylen, und zû kûlen.

Für die Raude und Grynd.

Für allerley geschwâr im leib.

Für zûkûnfftige Maltzereyen.

Für allerhand, und nâmmlich pestilenzische vergyfft.

Sein dosis ist.iiij.oder.iiij.lot motgents und abents.

Sein Complexion.

Joannes de Vigo spricht, dz sein complexion sey warm unnd trucken im anderen grad, und sey sein krafft zû reynigen Sampt folgenden krâfften.

Scabiosen safft, vermengt mit mengelwurtz, und daubenkropff safft, und die selbigen sâfft yngerûrt mit lotbôt, und mastix ôl, ein wenzig terpentin, und also miteinander gesotten, darnach darein gethon stabwurtz safft, und goldwurtz gestossen, sampt ein wenig chistwurtz pulver.reyniget ein yeden grynd, mûlben im hot, alopeciam, das hot upfallen, und was sunst allerley rauden seind. Wiltu es stercker und krefftiger haben, so thûn hynzû ein wenig quecksylber, und gold glette.

Merck ein kostliche artzney für das keichen und hûsten. Nim ein handtvoll scabiopen kraut.sûpholtz.j.untz.vj.feigen.j.handt voll môttreûbel upgekûrnt.juiuben.j.lot, sebesten.j.lot pflaumen von Damasco.iiij.lot.penidien ein halb lot.seûd es wie recht, unnd mach ein sryup darû mit honig.trinck dessen ein halben becher voll motgents und abents alle lâp, und nicht kalt. (xlix) [60]

Kracht en artsenijen.

Alle kracht en artsenijen zo toegegeven worden de afbeet worden ook toegegeven de Scabiosa en zijn namelijk deze.

Dat een afkooksel of verder een water van dit kruid is goed voor dat steken om de borst. (xlviij) [59]

Voor borstzweren en gezwellen.

Voor karbonkel of pestblaren.

Voor het hoesten.

Voor wonden te helen en te koelen.

Voor de ruigte en schurft.

Voor allerlei zweren in lijf.

Voor toekomende huiduitslagen.

Voor allerhande en namelijk pestachtig vergif.

Zijn dosis is 3 of 4 lood 's morgens en 's avonds.

Zijn samengesteldheid.

Joannes de Vigo spreekt dat zijn samengesteldheid is warm en droog in andere graad en is zijn kracht te reinigen samen met de volgende krachten. Scabiosa sap vermengt met melde kruid en duivenkrop sap en datzelfde sap omgeroerd met laurier en mastiek olie, een weinig terpentijn en also met elkaar gekookt, daarna daarin gedaan staafkruid sap en goudkruid gestoten, samen met een weinig Kerstkruid poeder reinigt elke schurft, mijten in haar, alopecia, dat haar uitvallen en wat verder allerlei ruigtes zijn. Wil u het sterker en krachtiger hebben dan doe ertoe een weinig kwikzilver en goudglit. Merk een kostelijke artsenij voor dat kuchen en hoesten. Neem een handvol Scabiosa kruid, zoethout 1 ons, 6 vijgen, 1 hand vol zeedruiven zonder korrels, jujube 1 lood, sebesten 1 lood, pruimen van Damascus 3 lood, bruine suiker een half lood, ziet het zoals het goed is en maak een siroop daaruit met honing, drink van dit een halve beker vol 's morgens en 's avonds alle lauw en niet koud. (xlix) [60]

Fuchs;

Van etterkruid. Kapittel 273. (Knautia arvensis)

Namen.

Etterkruid of scabioos wordt van de artsen en apothekers in onze tijden niet anders genoemd dan Scabiosa, dat is schurftkruid, daarom dat zulk kruid voor de schurft en ruigtes gebruikt wordt. Of echter zulks gewas de ouden ook bekend geweest en zoals het bij hen genoemd is is me noch onwetend. En hoewel het veel zulks op dat Stoeben Dioscorides, ettelijke op Cirsion, de derde op Psoram getrokken en aangeduid hebben, doch heeft van diezelfde mening geen grond, daarom we het noch bij de naam Scabiosa willen deze tijd blijven laten. [706, 707]

Vorm.

Hoewel er veel geslachten der Scabiosen zijn, toch willen we alleen hier de aller gewoonste en voornaamste beschrijven. Die heeft eerst bladeren die zijn gesteld zoals spitse tongen, zonder kerven, echter de navolgende komen met grote kerven zoals de grote valeriaan of de witte mosterd, doch ruw. De voorste spitsen aan de bladeren zijn zoals de spiesijzers gesteld. De stengels zijn rond, harig, twee ellebogen lang. Aan bovenste van diezelfde brengt ze brede schijfachtige bloemen welke aan te zien een breed hoedje gelijk zijn, van verf purperbruin. Elke bloem aan dit kruid is met vele kleine bloempjes tezamen gezet, gelijk zoals de bijenhuisjes. De wortel is wit, lang en dik.

Zijn groeiplaats.

Apostemkraut wordt vast in alle weiden en vooral echter in de vochtige gevonden.

Tijd.

Bloeit voornamelijk in juni in welke tijd eer en de weiden worden afgemaaid ze ook zal verzameld worden.

De natuur en samengesteldheid.

De Scabiosa is warm en droog zoals de duivels afbeet, dan ze zeer bitter aan smaak is.

Kracht en werking.

Dat Apostemkraut heeft alle kracht en werking der afbeet van welke we boven geschreven hebben. Het is echter bijzonder goed en nuttig tot allerlei schurft en ruigtes zo men dat kruid met bladeren en bloemen stoot en het lijf daarmee wrijft of zweetbaden daaruit maakt. De bloemen met suiker ingemaakt en vervolgens zoals een likkepot gebruikt reinigen de borst en verzachten het hoesten. Dat kruid in die loog gelegd en daarmee gedweild doodt de mijten in haar.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>